

DEMOKRATİKLEŞME YOLUNDA ATILAN ADIMLAR

Demokrasi, Yunanca Demos (Halk) ve Krotos (Yönetim) kelimelerinin birleşmesinden oluşup “halk yönetimi” anlamına gelir. Demokrasi, siyasi bir düzen olarak ilk kez Atik Yunan Medeniyetinde uygulanmıştır. Yunan şehir devletlerinde yöneticiler halk tarafından seçilmiştir.

Unutmayalım

Monarşi ile yönetilen Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme çalışmaları Fransız İhtilali sonrasında 19. yüzyılda başlamıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

- ▶ Tanzimat Fermanı'nın ilanı (1839)
- ▶ Islahat Fermanı'nın ilanı (1856)
- ▶ I. Meşrutiyet'in ilanı (1876)
- ▶ II. Meşrutiyet'in ilanı (1908)

Halk egemenliği esasına dayanan demokrasinin temel ilkelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Millî Egemenlik

Karar verme sürecinin halka ait olmasıdır. Halk, kendisini yönetecek kişileri seçimler yoluyla belirler.

Eşitlik

Bireylerin hak ve ödevler açısından eşit olmasıdır. Devletin imkânlarından vatandaşlar eşit ölçüde yararlanır.

Özgürlük

İnsanların kamu düzenine ve diğer bireylere zarar vermeden istediği gibi yaşayıp istediği gibi düşünebilmesidir.

Katılım

Demokratik toplumlarda vatandaşların kendilerini ilgilendiren konularda farklı yöntemler ile iradelerini ortaya koyabilmeleridir.

Çoğulculuk

Demokrasilerde halkın karşısında birden fazla adayın olmasıdır. (Birden fazla siyasi parti, aday vs.)

Hukukun Üstünlüğü

Demokrasilerde her şeyin hukuk kurallarına uygun olarak yapılması ve hukuk kurallarının herkese aynı uygulanmasıdır.

Ulti Not

Özgürlükçü bir yapıya sahip olan Mustafa Kemal'in gençlik yıllarından itibaren amacı demokratik bir düzeni bu topraklar üzerine hâkim kılmak olmuştur. O, Osmanlı Devleti'nde demokratikleşme çalışmalarına destek vermiş, Millî Mücadele Dönemi'ni ise demokratik unsurlar üzerine inşa etmeye çalışmıştır.

Sıra Sende 1

Demokrasinin temel esaslarından biri olan millî egemenlik ilkesi, yönetme yetkisinin halka ait olması anlamına gelir.

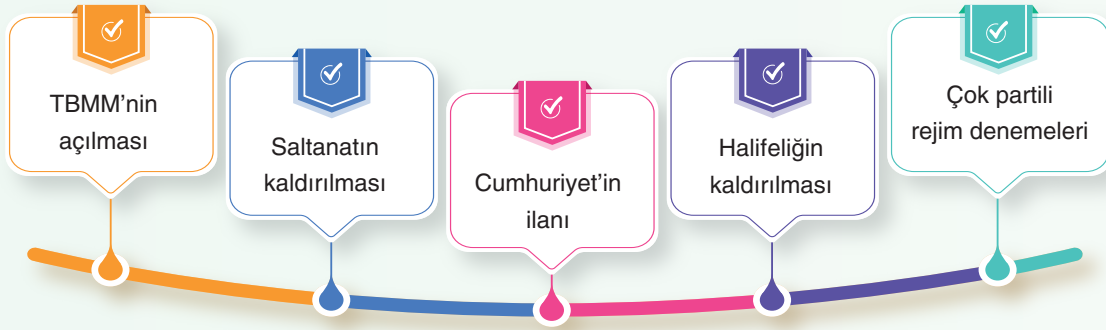
Buna göre Millî Mücadele Dönemi'nde alınan,

- I. Manda ve himaye kabul edilemez.
- II. Kuvayımilliye'yi etkin, millî iradeyi hâkim kılmak esastır.
- III. Mebusan Meclisi derhâl toplanmalıdır.

kararlarından hangileri bu ilke ile ilişkilendirilebilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

Demokratikleşme ve millî iradeyi hâkim kılmaya yönelik yapılan çalışmalar aşağıda verilmiştir.

23 Nisan 1920 tarihinde açılan TBMM, farklı meslek grupları ve statülere sahip vekillerden oluşuyordu. Bu yönüyle tüm halk gruplarına temsil hakkı tanıyan kuşatıcı ve kapsayıcı bir yapıya sahipti. Mecliste farklı siyasi eğilimler ve farklı düşünceler olsa da ortak amaç, toprak bütünlüğünün ve tam bağımsızlığın sağlanmasıydı. Bu bütünlüğe zarar vermemek adına I. Mecliste siyasi partilere yer verilmemişti. I. Meclis'te gruplar bulunuyordu.

Bunları Biliyor musunuz?

İlk Mecliste çok fazla grup vardı. Ancak bu gruplar "1. grup" ve "2. grup" olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştı. Kalabalık olan 1. grubun liderliğini Mustafa Kemal yaparken buna muhalif olan 2. grubun liderliğini ise Trabzon Mebusu Ali Şükrü Bey yapıyordu.

I. Meclisteki Milletvekillerinin Mesleki Dağılımı

Asker	60	Mühendis	2
Yüksek memur	38	Hâkim ve savcı	17
Yönetici	44	Avukat	29
Diplomat	2	İşçi	1
Belediye başkanı	7	Diğer memur	27
Üniversite hocaları	4	Çiftçi	42
Öğretmen	13	Tüccar	36
Bankacı	3	Din adamı	49
Gazeteci	11	Aşiret reisi	5
Doktor	16	Mesleği bilinmeyen	31

Çok Partili Hayata Geçiş Çalışmaları

Demokrasinin temel ilkelerinden biri çoğulculuktur. Bu ilkeye uygun olarak kurulan siyasi partiler, halkın oylarına talip olup yürütme gücünü ele geçirmeye çalışır. Atatürk'ün en temel amaçlarından biri, çoğulculuk ilkesini hayata geçirmektir.

Etkinlik 1

Atatürk'ün çoğulcu demokrasi çalışmalarını başlatarak ulaşmak istediği hedefleri "✓" sembolü ile belirtiniz.

a. Hükûmetin etkin bir şekilde denetlenmesini sağlamak	
b. Batı kamuoyunun beklentilerini karşılamak	
c. Siyasi alanda demokrasiyi etkin hâle getirmek	
ç. İnkılap karşıtlarının desteğini almak	
d. Farklı fikirlerin Mecliste temsilini sağlamak	
e. Ekonomik kalkınmayı hızlandırmak	

Cumhuriyet Halk Fırkasının Kurulması (9 Eylül 1923)

Millî Mücadele'nin askerî safhası sona ererken I. Meclisteki fikir ayrılıkları daha belirgin hâle gelmeye başladı. Özellikle Lozan Görüşmeleri öncesinde saltanatın kaldırılması ve Musul Sorunu, Mustafa Kemal'e karşı olan muhalefeti artırırken Meclisteki bütünlüğü de bozdu. Yaşanan bu gelişmeler üzerine seçimlerin yenilenmesi kararı alındı. Yapılan seçimde Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğini yaptığı Müdafaa-i Hukuk Grubu büyük bir başarı kazandı.

Seçimlerin yenilenmesinin hemen ardından Mustafa Kemal Paşa, fikirlerini hayata geçirebilmek için bir siyasi parti kurmaya karar verdi. Mustafa Kemal kurulacak partinin *Nutuk*'ta ilkelerini şöyle açıklamıştır: "Hâkimiyet milletindir, Türkiye Büyük Millet Meclisinin dışında hiçbir makam, millî mukadderata hâkim olamaz. Bütün kanunların düzenlenmesinde, her türlü teşkilatta, yönetimin bütün ayrıntılarında, genel eğitimde, ekonomi konularında, millî hâkimiyet esasları çerçevesinde hareket edilecektir." Mustafa Kemal Paşa, liderliğini yaptığı Müdafaa-i Hukuk Grubunu "Halk Fırkası" adıyla siyasi partiye dönüştürdü (9 Eylül 1923).

Ulti Not

Cumhuriyet tarihimizin ilk siyasi partisi olan Halk Fırkası, 1924 yılında "Cumhuriyet Halk Fırkası", 1935 yılında ise "Cumhuriyet Halk Partisi" (CHP) adını almıştır. CHP, 1950 yılına kadar ülkeyi yönetmiştir.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının Kurulması

(19 Kasım 1924)

Halk Fırkasının kurulmasından bir süre sonra parti içerisinde görüş ayrılıkları çıkmaya başlamıştır. Görüş ayrılığının temel sebebi inkılapların yapılış şeklidir. Cumhuriyet'in kurucu kadrosu içerisinde yer alan bazı isimler (Kâzım Karabekir, Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Adnan Adıvar) inkılapların zamana yayılarak yapılmasını istemiştir. Bu isimler, Cumhuriyet Halk Fırkasından istifa ederek Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını (TCF) kurdular.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluş haberi, Resmî Gazete

Ulti Not

Atatürk'ün bu süreci doğal olarak görüp destek vermesi, onun demokrasiye olan bağlılığını ortaya koyar.

Bu Partinin Cumhuriyet Halk Fırkasından Farkları

- Tek dereceli seçim sistemini savunmuştur.
- Liberal ekonomiyi benimsemiştir.
- İnkılapların zamana yayılmasını istemiştir.
- Cumhurbaşkanı'nın partisinden istifa etmesini istemiştir.

Unutmayalım

TCF'nin parti programında "Dine karşı saygılıyız." ibaresi yer almıştır. Bu ibareyi yanlış yorumlayıp bundan cesaret alan rejim muhalifleri, parti etrafında toplanmış ve ülkede büyük bir isyan çıkmıştır. Bu isyana bağlı olarak yargı kararı ile bu parti kapatılmıştır.

Sıra Sende 2

"Bence muhalefet saygıdeğerdir. Çünkü o da bir inceleme, bir inanç ürünüdür."

Atatürk

Buna göre aşağıdaki gelişmelerden hangisi Atatürk'ün bu sözü ile ilişkilendirilebilir?

- A) Cumhuriyet'in ilanı
- B) Saltanatın kaldırılması
- C) Ankara'nın başkent ilan edilmesi
- D) Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması

Sıra Sende 3

- Demokratik yapıyı güçlendirme
- Farklı fikirlere temsil olanağı sunma
- Hükûmeti etkin bir şekilde denetleme

Verilenler aşağıdaki sorulardan hangisine cevap oluşturur?

- A) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası neden kapatıldı?
- B) Neden çok partili hayata geçilmek istendi?
- C) 1924 Anayasası niçin kabul edildi?
- D) Halifelik neden kaldırıldı?

Serbest Cumhuriyet Fırkasının Kurulması (12 Ağustos 1930)

1929 Dünya Ekonomik Krizi ülkemizi önemli şekilde etkilemiş, hükûmetin krize yönelik aldığı önlemler toplumsal muhalefetin artmasına neden olmuştu. Böyle bir dönemde Atatürk, yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar'dan yeni bir siyasi parti kurmasını istedi. Atatürk, yeni bir siyasi parti kurarak;

- ▶ Toplumsal muhalefeti azaltmayı,
- ▶ Hükûmeti etkin bir şekilde denetlemeyi,
- ▶ Demokratik yapıyı güçlendirmeyi

amaçlamıştır.

Atatürk'ün verdiği destek ile Ali Fethi Okyar, cumhuriyet tarihimizin ikinci muhalefet partisini kurmuştur.

Unutmayalım

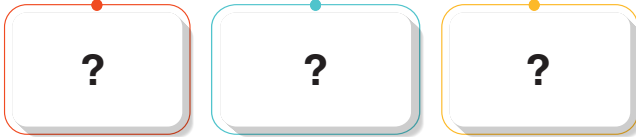
Ali Fethi Okyar, rejim düşmanı kişilerin partiye sızmasını engellemek için parti programında cumhuriyetçilik ve laiklik ilkelerine olan bağlılığını dile getirmişti.

Bunları Biliyor musunuz?

Atatürk, Serbest Cumhuriyet Fırkasına büyük bir destek vermiş ve başta kız kardeşi Makbule Hanım olmak üzere yakın çevresini bu partiye yönlendirmiştir.

Sıra Sende 4

Atatürk Dönemi'nde Kurulan Siyasi Partiler

Aşağıdakilerden hangisi şemada “?” ile gösterilen yerlerden birine getirilemez?

- A) Cuhuriyet Halk Fırkası
- B) Serbest Cumhuriyet Fırkası
- C) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- D) Hürriyet ve İtilaf Fırkası

Sıra Sende 5

“Büyük Millet Meclisinde ve millet karşısında ulus işlerinin serbestçe tartışılması ve iyi niyet sahibi kişilerin ve partilerin özel görüşlerini ortaya koyarak milletin yüksek menfaatlerini aramaları benim gençliğimden beri âşık ve taraftar olduğum bir sistemdir.”

Atatürk'ün bu sözüne göre onunla ilgili,

- I. Askerî dehasıyla ön plana çıkmıştır.
- II. Milletin menfaatlerini esas alır.
- III. Çoğulcu demokrasiden yanadır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

Ali Fethi Okyar, rejim muhalifi kişilerin partiye sızması üzerine partisini feshetmiştir. Ülkenin çoğulcu demokrasiye hazır olmadığı görülmüş, çoğulcu demokrasiye geçiş çalışmalarına 1950'li yıllara kadar ara verilmiştir.

Etkinlik 2

Aşağıda Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan siyasi partilere ait bir tablo verilmiştir. Verilen bu tablodan hareketle ulaşılabilecek yargıları "✓" sembolü ile belirtiniz.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Kurulan Siyasi Partiler ve Genel Özellikleri		
Cumhuriyet Halk Fırkası	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası	Serbest Cumhuriyet Fırkası
▶ İlk genel başkanı, Mustafa Kemal'dir. ▶ 1930'lu yıllarda devletçi ekonomik modeli savundu. İki dereceli seçim sistemini savundu. ▶ Cumhuriyetçilik ve laiklik anlayışına bağlıdır. ▶ Köklü inkılapları gerekli görür.	▶ İlk genel başkanı, Kâzım Karabekir'dir. ▶ Liberal ekonomik modeli savundu. ▶ Tek dereceli seçim sistemini savundu. ▶ Cumhuriyetçilik ilkesine bağlıdır. ▶ İnkılapların zamana yayılarak yapılmasını savundu. ▶ Cumhurbaşkanı seçilen kişinin, üyesi olduğu partiden istifa etmesi gerektiğini savundu.	▶ İlk genel başkanı, Ali Fethi Bey'dir. ▶ Liberal ekonomik modeli savundu. ▶ Tek dereceli seçim sistemini savundu. ▶ Cumhuriyetçilik ve laiklik anlayışına bağlıdır. ▶ Vergilerin yeniden düzenlenmesini gerekli gördü. ▶ Kadınlara siyasi haklar verilmesini savundu.

a. Cumhuriyet'in ilk yıllarında çoğulcu demokrasiye geçiş için çalışmalar yapılmıştır.

b. Cumhuriyet Halk Fırkası dışındaki partiler, ekonomik model anlamında aynı düşünceye sahiptir.

c. Serbest Cumhuriyet Fırkası, katıldığı ilk seçimde önemli başarılar elde etmiştir.

ç. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, yargı kararı ile kapatılmıştır.

d. Cumhuriyet Halk Fırkası, inkılapçı bir partidir.

e. Serbest Cumhuriyet Fırkası, katılım hakkında eşitliğin sağlanmasını amaçlamıştır.

f. Cumhuriyet Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası aynı ilkelere bağlıdır.

g. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 1950'li yıllara kadar varlığını devam ettirmiştir.

ğ. Serbest Cumhuriyet Fırkasının kuruluş sürecine Atatürk de destek olmuştur.

Etkinlik 3

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

a. Demokrasinin temel ilkelerinden biri olan ve yönetme gücünü halka veren unsur hangisidir?

b. 23 Nisan 1920 tarihinde Mustafa Kemal önderliğinde demokratikleşme yolunda atılan adım hangisidir?

c. Cumhuriyet Halk Fırkasının zorunluluktan dolayı benimsediği ekonomik model hangisidir?

ç. Mecliste birden fazla siyasi partinin olması demokrasinin hangi ilkesinin bir gereğidir?

d. Cumhuriyet tarihimizin ilk muhalefet partisinin genel başkanlığını kim yapmıştır?

e. Cumhuriyet ve kazanımlarını korumak için kurucusu tarafından kapatılan siyasi partimiz hangisidir?

f. Liberal ekonomik modeli benimseyen siyasi partilerimiz hangileridir?

g. Kadınlara siyasi hakların verilmesine parti programında yer veren siyasi partimiz hangisidir?

ğ. İnkıpların yapılış şekline karşı çıkan siyasi partimiz hangisidir?

h. Atatürk'ün çoğulcu demokrasiye geçmekle ulaşmak istediği hedefler nelerdir? Yazınız.

1. “Millî egemenlik temeline dayanan ve özellikle cumhuriyet yönetimine sahip bulunan ülkelerde siyasal partilerin varlığı doğaldır. Türkiye Cumhuriyeti’nde de biri, diğerini denetleyici partilerin kurulacağına şüphe yoktur.”

Atatürk’ün bu sözüne göre,

- I. Çoğulculuk ilkesi, demokrasinin bir gereğidir.
- II. Denetim açısından demokrasilerde siyasi partilerin varlığı önemlidir.
- III. Kamuoyunda çoğulcu demokrasiye geçiş noktasında beklenti vardır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) I ve II	B) I ve III
C) II ve III	D) I, II ve III

2. Atatürk, Cumhuriyet tarihimizin ilk partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkasının hem kurucusu hem de genel başkanıdır. Buna rağmen Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kuruluş sürecine destek vermiş, Serbest Cumhuriyet Fırkasının ise kuruluş sürecinde yer almıştır.

Atatürk’ün bu çalışmaları ile aşağıdakilerden hangisini amaçladığı söylenemez?

- A) Hükûmeti etkin bir şekilde denetlemeyi
- B) Demokratik yapıyı güçlendirmeyi
- C) Farklı fikirleri Meclise taşımayı
- D) Cumhuriyet Halk Fırkasını güçlendirmeyi

3. **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının;**

- I. parti programında yoruma açık ifadelerin olması,
 - II. liberal ekonomik modeli benimsemesi,
 - III. Mustafa Kemal’in yakın arkadaşlarınca kurulması
- özelliklerinden hangilerinin partiyi kapatılma sürecine götürdüğü söylenebilir?**

A) Yalnız I	B) I ve II
C) II ve III	D) I, II ve III

4. • Türkiye’nin ikinci muhalefet partisidir. Mustafa Kemal’in önerisi üzerine Ali Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.
- 1929 Dünya Ekonomik Krizi’nden sonra kurulan partidir. Ekonomide liberalizmi savunmuştur.
- Zamanla partiye eski rejim yanlıları girince kurucusu tarafından 1930 yılında kapatılmıştır.

Bu bilgiler aşağıdaki siyasi partilerden hangisine aittir?

- A) Cumhuriyet Halk Fırkası
- B) Serbest Cumhuriyet Fırkası
- C) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
- D) Demokrat Parti

5. “Artık hükûmet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükûmet, millettir ve millet, hükûmettir. Artık hükûmet mensupları kendilerinin millettan ayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır.”

Atatürk’ün bu sözü demokrasinin aşağıdaki ilkelerinden hangisi ile ilişkilendirilebilir?

A) Eşitlik	B) Hukukun üstünlüğü
C) Millî egemenlik	D) Çoğulculuk

6. Atatürk, başkanlığını yaptığı Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetini partileşme sürecine taşırken kurmak istediği parti ile ilgili şunları söylemiştir: “Millî egemenliğin halk tarafından ve halk için yapılmasına önderlik etmek, Türkiye’yi modern bir devlet hâlinde yükseltmek, kanun önünde herkesi eşit kılmak, Türkiye’de kanunları hâkim kılmak, imtiyazsız ve sınıfsız bir halk oluşturmak.”

Atatürk’ün bu sözü doğrudan aşağıdaki inkılaplardan hangisi ile ilişkilendirilemez?

A) Cumhuriyetçilik	B) Halkçılık
C) Devletçilik	D) İnkılapçılık

1102040

7.

TEK PARTİLİ YÖNETİM	ÇOK PARTİLİ YÖNETİM
✓ Halkın yönetime katılımı ve görüş farklılıkları az olur. ✓ Hükûmetin denetlenmesi zordur.	✓ Farklı görüşler yönetimde yer alabilir. ✓ Hükûmet sürekli denetlenir. ✓ Demokratik ortam oluşur.

Bu tabloya göre,

- Muhalefet partileri, hükûmetin denetlenmesinde önemli bir yer tutar.
- Çoğulculuk, demokratik düzenin bir gereğidir.
- Farklı fikirlerin temsili, çok partili düzen ile sağlanır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

8. 1930'lu yılların başında hükûmetin başında İsmet İnönü vardı. Cumhurbaşkanı olan Atatürk, hem kendisinin hem de İsmet İnönü'nün yakın arkadaşı Ali Fethi Okyar'dan yeni bir siyasi parti kurmasını istedi. İkisnin de olduğu bir ortamda Atatürk onlara şöyle seslendi:

"...Ben şimdi bir babayım. Siz ikiniz de benim çocuklarımsınız. İkinizin arasında bana göre hiçbir ayrılık yoktur. Benim istediğim, sadece memleket işlerinin Büyük Millet Meclisinde açıkça tartışılmasıdır. Büyük Millet Meclisinde, Türk milletin gözö önünde konuşulamayacak hiçbir iş yoktur..."

Buna göre ulaşılabilir en genel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- Atatürk, çoğulcu demokrasi için ortam oluşturmuştur.
- İsmet İnönü, yeni bir siyasi partinin kurulmasına sıcak bakmamıştır.
- Atatürk, kendini yeni kurulan partiye daha yakın görmüştür.
- Kamuoyunda yeni bir siyasi parti kurulması yönünde beklenti vardır.

9. Fethi Okyar, Mustafa Kemal'e, kuracağı partinin temel özelliklerini ve ilkelerini açıklayan bir mektup yazmıştı. Mustafa Kemal, Fethi Bey'in mektubuna verdiği cevapta,

"Görüyorum ki laik cumhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasi hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur."

diyerek laik cumhuriyetin korunmasına verdiği önemi göstermiştir.

Bu bilgiden hareketle;

- Fethi Bey'in cumhuriyet ve kazanımlarına önem verdiği,
- yeni kurulacak parti sürecinde Mustafa Kemal'in de rol aldığı,
- Fethi Bey'in, Mustafa Kemal'in en yakın arkadaşı olduğu

çıkarımlarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) I ve II
C) II ve III D) I, II ve III

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ (15 HAZİRAN 1926)

Millî Mücadele'nin kazanılmasından sonra başlatılan inkılaplar ve çağdaşlaşma süreci bazı çevreleri rahatsız etmişti. Bu çevreler yeni düzenden rahatsız olan gerici gruplar ve çıkarları zedelenen kişilerden oluşuyordu. Bu çevreler amaçlarına ulaşmak için Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına sızmışlar ve partinin kapatılmasına neden olmuşlardı. Onlara göre bu değişimin öncüsü Mustafa Kemal'di ve o ortadan kaldırılsa yaşanan değişim de sona erecekti. Bu çevreler, Mustafa Kemal'e İzmir'e yapacağı ziyaret sırasında bir suikast düzenlemeyi planlamıştı.

Ulti Not

Suikasti tertip edenler, Mustafa Kemal'e karşı şahsi kinleri olan ve çoğunluğunu eski ittihatçıların oluşturduğu küçük çaplı ve etkinliği olmayan bir gruptu.

Yapılan plana göre suikasti yapacak kişiler, Giritli Şevki tarafından bir motorla Sakız Adası'na kaçırılacaktı. Mustafa Kemal'in Balıkesir'deki programının uzaması, İzmir'e gelişini bir gün geciktirdi. Endişeye kapılan Giritli Şevki, İzmir valiliğine gelerek itirafta bulundu. Güvenlik güçleri, suikastçileri silahları ile birlikte yakaladı. Suikastçilerin yakalanması sonrasında Mustafa Kemal, İzmir'e girmiş, bu teşebbüs içerisinde yer alan kişiler İstiklal Mahkemelerinde yargılanmıştır.

Suikast girişimi sonrası Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ve Başbakan İsmet İnönü İzmir'e gelirken, 1926

Bunları Biliyor musunuz?

Suikast girişiminin duyulması kamuoyunda büyük bir tepkiye neden olmuş, yurdun dört bir yanında olayı kınayan miting ve protestolar düzenlenmiştir.

Bu olayın ortaya çıkarılması sonrasında İstiklal Mahkemelerinin kararıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının bazı vekilleri de yargılanmış ve çoğu beraat etmiştir. Girişimin bizzat içerisinde olan kişiler ise çeşitli cezalara çarptırılmıştır.

Sıra Sende 6

İstanbul Öğretmen Okulu öğrencilerinin suikast girişimi ile ilgili Mustafa Kemal'e bağlılıklarını bildiren telgraf aşağıda verilmiştir.

"İzmir'de Reisicumhur Gazi Paşa Hazretleri'ne;

Kısa bir zamana, asırlık bir inkılabı sıkıştıran siz dahi Gazimize yapılmak istenen suikast, yarınki irfan ordusu temsilcilerinin kalbinde derin üzüntüler bırakmıştır. Bu elim girişimin sefil faillerine olan kinimizin ebedî olduğunu arz eder, size uzun ömür dileriz."

İstanbul Erkek Muallim Mektebi talebesi adına Alişan, 22 Haziran 1926, Salı"

(A. Bekir Palazoğlu, *Başöğretmen Atatürk*, s. 255.

Buna göre,

- I. Türk gençliği, Mustafa Kemal'in yanında yer almıştır.
- II. Türk inkılabı, kısa bir sürede hayata geçirilmiştir.
- III. Suikast girişimi içerisinde yer alanlar farklı cezalar almıştır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) I ve II B) I ve III C) II ve III D) I, II ve III

Etkinlik 4

Aşağıda İzmir'de yapılması planlanan suikast girişimine ait iki ayrı metin verilmiştir. Verilen soruları bu metinlere göre cevaplayınız.

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, 1926 yılında kendisine karşı suikast girişiminde bulunan ve yakalanan Ziya Hurşit ve Gürcü Yusuf adlı kişilerle İzmir'de bir otelde görüştü. Ziya Hurşit'e "Seninle bunca arkadaşlık ettik. Hayatıma kastedecek kadar ileri gitmende sebep acaba neydi?" sorusunu yöneltti. Ziya Hurşit, başını eğdi ama cevap veremedi. Gürcü Yusuf ise "Bana bomba atabilecek miydin?" sorusuna karşılık "Seni gördükten sonra atmazdım." dedi.

Bunun üzerine Mustafa Kemal şu açıklamayı yaptı: "Ben, şahsen intikamdan hoşlanan bir adam değilim. İş mahkemeye aktarılmıştır. Bunun sonucunu beklemek lazımdır. Bu işe karışmaya hakkım yoktur."

Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, s.137.

"Boşa çıkarılan suikast teşebbüsünden sonra vatandaşlarımdan aldığım mektup ve telgraflar beni çok mutlu etti. Bu elim olayın benim şahsımdan ziyade cumhuriyetimize ve onun prensiplerine yönelik olduğuna şüphe yoktur. Temeli, büyük Türk milletinin vicdanında, akıl ve şuurunda atılmış olan cumhuriyetimizin, bir vücudun koparılması ile yok olacağını zannedenler çok zayıf akıllı bahtsızlardır. Benim naçiz vücudum bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır."

Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri*, s. 479. (Düzenlenmiştir.)

a. "Mustafa Kemal bu olayda hukuka olan saygısını ortaya koymuştur." yargısının gerekçesi ne olabilir?

.....

b. Mustafa Kemal'i mutlu eden durum nedir?

.....

c. Mustafa Kemal'in hangi sözü onun inkılapların sürekli olacağına dair inancını ortaya koyar?

.....

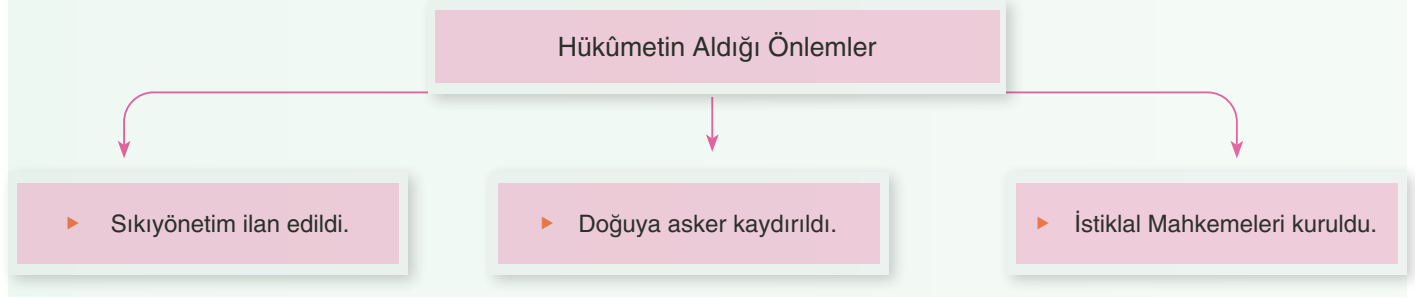

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NE YÖNELİK TEHDİTLER

Cumhuriyet'in ilk yıllarında devletimiz hem iç hem de dış tehditler ile karşı karşıya kalmıştır. Bağımsızlığımıza, toprak bütünlüğümüze ve siyasi düzenimize yönelik bu tehditler aşağıda verilmiştir.

Şeyh Sait İsyanı:

İngiltere ile Musul Sorunu'nun yaşandığı bir dönemde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının parti programı rejim düşmanı bazı çevrelere cesaret vermişti. İngiltere, Türkiye'yi sıkıştırıp Musul konusunda elini güçlendirmek için bu çevrelere destek vererek büyük bir ayaklanmaya neden oldu. "Din elden gidiyor." sloganı ile halk bu isyana çekilmeye çalışıldı. Ülkemizin doğusunda etkili olan bu isyanı bastırmak için hükûmet bazı önlemleri aldı.

Unutmayalım

Cumhuriyet ve kazanımlarına yönelik bu isyan bastırılmış olsa da isyanın hem iç hem de dış siyasette önemli sonuçları olmuştur.

- ▶ İç siyasette isyanda etkisi olduğu iddiasıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır.
- ▶ Dış siyasette ise Türkiye, Musul Sorunu'nda geri adım atmak zorunda kalmıştır.

Sıra Sende 7

"13 Şubat 1925 tarihinde ülkemizin doğu bölgesinde çıkan isyanın dış politikada da olumsuz sonuçları olmuştur." **diyen bir tarihçi bu yargısını aşağıdaki gelişmelerden hangisi ile destekleyebilir?**

- A) Rejim tartışmalarının yaşanması
- B) Musul Meselesi'nin aleyhimize sonuçlanması
- C) Ordunun, ülkemizin doğusuna kaydırılması
- D) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kapatılması

Sıra Sende 8

Cumhuriyet'in ilk yıllarında bazı devletler kendi siyasi çıkarlarını korumak için iç işlerimize müdahale etmişlerdir.

Aşağıdakilerden hangisi bu devletlere örnek gösterilebilir?

- A) ABD
- B) Japonya
- C) İngiltere
- D) Almanya

Menemen Olayı

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasından sonra rejim düşmanı çevreler bu partiye sızmaya çalışmıştır. Durumu fark eden partinin kurucu ismi, partisini feshetse de bu elim girişimin önüne geçememiştir. Derviş Mehmet ve adamları

“Din elden gidiyor.” sloganı ile bir isyan çıkarmıştır. Asteğmen Kubilay, askerleri ile isyanı bastırmak için gittiğinde şehit edilmiştir. Halkın destek vermediği bu girişim kısa sürede bastırılmıştır.

Atatürk bu olay üzerine aşağıdaki sözü söylemiştir.

“Büyük ordunun kahraman genç subayı ve Cumhuriyet’in öğretmen heyetinin kıymetli uzvu Kubilay’ın temiz kanı ile Cumhuriyet yaşama gücünü tazelemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır.”

Ulti Not

Bu olayın duyulması üzerine ülkenin dört bir yanında olayı kınayan mitingler yapılmış, Türk halkı Cumhuriyet ve kazanımlarının yanında olduğunu ortaya koymuştur.

Unutmayalım

Mustafa Kemal’e karşı İzmir’de yapılması düşünülen suikast girişimi de Cumhuriyet ve kazanımlarına yönelik tehditler arasında yer alır.

Ülkemiz, kurulduğu günden itibaren zaman zaman tehditlere de maruz kalmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında ülkemizin,

- ▶ Önemli bir jeopolitik konuma sahip olması,
- ▶ Zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarının varlığı,
- ▶ Enerji kaynakları bakımından zengin merkezlere yakınlığı

etkili olmuştur.

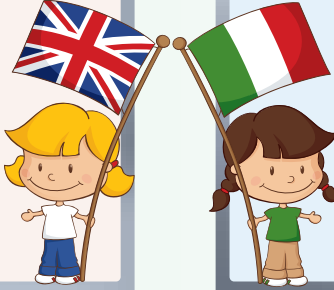

Cumhuriyet'in ilk yıllarında Türkiye aşağıdaki devletlerin tehditleri ile karşı karşıya kalmıştır.

İngiltere

İngiltere, Musul Sorunu'nda elini güçlendirmek ve Türkiye'yi köşeye sıkıştırmak için iç işlerimize müdahale etmiştir. Rejim muhalifi gruplar ile irtibata geçen İngiltere, Şeyh Said İsyanı'nın çıkmasında etkili olmuştur.

İtalya

İtalya, I. Dünya Savaşı'nda kazanan tarafta olsa da istediği kazanımlara ulaşamamıştır. Yayılmacı ve saldırgan bir tutum izlemeye başlayan İtalya, tüm Akdeniz ve Orta Doğu için bir tehdit unsuru hâline gelmiştir.

Cumhuriyet ve kazanımlarının atlattığı en son tehlike, 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanmıştır. Türk ordusu içerisine sızmış bir grup terör mensubu kişiler, seçilmiş hükûmeti darbe yolu ile devirmeye çalışmıştır. Türk halkı, bu girişim karşısında sokaklara dökülerek Cumhuriyet ve kazanımlarına sahip çıkmıştır. Ülkemizde 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü olarak kutlanmaktadır.

Etkinlik 5

Aşağıdaki ifadeleri “Doğru (D)–Yanlış (Y)” olarak değerlendiriniz.

a. Ülkemizin jeopolitik konumu, farklı dönemlerde dış tehdit almasına neden olmuştur.

b. Şeyh Said İsyanı'nın çıkmasında Almanya'nın isyancılara verdiği destek etkili olmuştur.

c. İtalya'nın yayılmacı siyaseti dünya barışını tehdit etmeye başlamıştır.

ç. Türk halkı birlik ve dayanışma içerisinde 15 Temmuz girişimini püskürtmüştür.

d. Menemen Olayı'nda amaç, Cumhuriyet ve kazanımlarını yok etmektir.

e. Ülkemize yönelik gerek iç gerekse dış tehditler tamamen sona ermiştir.

f. Türk halkı, ülkesine yönelik tehditlere karşı uyanık olmak zorundadır.

g. Şeyh Said İsyanı, dış politikada elimizi zayıflatmıştır.

Etkinlik 6

Aşağıda Atatürk'ün kendisine karşı yapılması düşünülen suikast girişimini öğrendikten sonra yaptığı değerlendirmeden bir bölüm verilmiştir.

*“Alçak girişimin, benim şahsımdan ziyade kutsal cumhuriyetimize ve onun dayandığı yüksek ilkel-
erimize yönelik bulunduğu şüphe yoktur. Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır.
Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır (Sonsuza kadar yaşayacaktır).”*

K. Atatürk

Atatürk'ün bu sözünden ve öğrendiğiniz bilgilerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

a. Atatürk'e karşı yapılan bu girişimin asıl amacı nedir?

.....

b. Bu söz Atatürk'ün hangi yönünü ortaya koymaktadır?

.....

Etkinlik 7

Aşağıdaki soruların cevaplarını boş bırakılan yerlere yazınız.

a. Cumhuriyet'in ilk yıllarında İngiltere'nin ülkemize yönelik tehditlerinin temel nedeni nedir?

.....

b. Atatürk'e suikast girişimini hangi gruplar tertip etmiştir?

.....

c. Şeyh Said ve Menemen isyanlarının ortak amacı nedir?

.....

ç. Etkin bir vatandaş olarak ülkemize yönelik tehditlere karşı nasıl davranmamız gerekir?

.....